

GYERMEKVÁLLALÁS

Jelen Infojegyzet a hazai gyermekvállalás helyzetét és annak demográfiai hátterét mutatja be, valamint kitér a kormány aktuális családpolitikai tevékenységére.

- Magyarországon 1981 óta megfigyelhető a népességfogyás.
- A népességfogyás megállítása, a gyermekvállalás ösztönzése kiemelt célja volt mindegyik magyar kormánynak.
- A demográfiai folyamatok megváltoztatására, a születések számának tartós növelésére és fenntartására tett erőfeszítések csekély eredménnyel járnak.
- A születések száma nem közelíti meg a 2008-as válság előtti szintet.
- A szülőképes korban lévő nők száma folyamatosan csökken.
- Egyedül a diplomás nők termékenysége emelkedik.
- A kivándorlás a gyermekvállalási korban élőket érinti leginkább.
- Magyarország 2015-ben a GDP mintegy 1,9 százalékának megfelelő összeget fordított a családok pénzügyi támogatására.
- A kormány 2017. májusában demográfiai akciótervet hirdetett meg a népességfogyás megállítására.

A gyermekvállalás ösztönzése minden európai családtámogatási rendszer egyik fő célja. Magyarországon a népesség 1957 óta nem éri el a reprodukcióhoz szükséges 2,1 termékenységi szintet, 1981 óta pedig megfigyelhető a népességfogyás (a halálozások száma meghaladja az élveszületések számát).

A gyermekvállalás ösztönzése törvényi szinten is megjelenik. A családjog legfontosabb jogszabályai Magyarországon:

- [Magyarország Alaptörvénye](#);
- [2011. évi CCXI. sarkalatos törvény](#) a családok védelméről;
- [2013. évi V. törvény](#) a Polgári Törvénykönyvről;
- [1998. évi LXXXIV. törvény](#) a családok támogatásáról.

Ezen jogszabályok teremtik meg a családok életének jogi kereteit, amelyet további törvények és kormányrendeletek egészítenek ki. A 2010 utáni magyar családpolitika legfontosabb elemei ezek alapján:

- **hagyományos családmodell védelme** („A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony”);
- **házasság védelme**, támogatása (első házások kedvezménye);
- **gyermekvállalás, örökbefogadás támogatása**;
- **magzat védelme** fogantatástól kezdve (a terhesség-megszakítások számának visszaszorítása állami eszközökkel);
- **alanyi és biztosítási jogviszonyhoz kötött családtámogatások** fenntartása (családi pótlék, anyasági támogatás, csecsemőgondozási díj, GYED, GYES; táppénz, szabadság, pótszabadság, apa munkaidő kedvezménye);
- gyermekek után járó személyi **jövedelemadó- és járulékkedvezmények** biztosítása és kiterjesztése (növekvő összegek 2019-ig; nagy-családosok kiemelt támogatása);
- állami **lakhatási támogatások** (kamattámogatás, Családok Otthonteremtési Kedvezménye);
- speciális feltételek alapján nyújtott támogatások (nagy-családosok, tartós betegség alapján, szociális alapon **tankönyv, étkezési díjkedvezmény**, tartásdíj megelőlegezése) ;
- munkavállalás és család összeegyeztetésének támogatása (**munkához köthető családtámogatások arányának és összegének növelése; munkajogi védelem; bölcsőde, családi napközi, óvoda, iskola biztosítása**);

- az **egyházak kiemelt szerepe** család védelmében;
- párkapcsolatról és a családi életről szóló tanulmányok bevezetése az alap- és középfokú oktatási intézményekben (**erkölcstan**);
- a **családtámogatások elkülönítése a szociális rászorultság alapján kapott támogatásoktól.**

A család fogalmának jogi meghatározása szakmai viták keretében született (lásd az Alapvető jogok biztosának [indítványát](#), illetve az Alkotmánybíróság [31/2012. \(VI. 29.\)](#) és a [43/2012. \(XII. 20.\)](#) AB határozatait 2012-ből).

Magyarország 2015-ben a GDP 1,9 százalékát fordította pénzbeli családtámogatásra (KSH NKI 2015). Novák Katalin, család- és ifjúságügyért felelős államtitkár [elmondása szerint](#) 2017-ben a kormány a GDP 4,7 százalékát, 1741 milliárd forintot szánt családtámogatásra családi adókedvezményekkel, Családok Otthonteremtési Kedvezményével (CSOK) együtt. CSOK-ra 2017-ben 211 milliárd forintot szánt a kormány. Családi adókedvezményre 2018-ban 320 milliárd forintot fordít az állam (kormany.hu, [2018. január 9.](#)).

A magyar és európai uniós családpolitikáról a Családtámogatás című Infojegyzetben ([2015/55](#)) találhatóak részletes adatok.

A kormány 2017. májusában meghirdette a [demográfiai akciótervet](#), amelynek alapvető célja a népességfogyás megállítása és a termékenységi ráta 2,1-re emelése 2030-ra. A többgyermekes családok támogatására helyezi a hangsúlyt és ösztönzi a diplomás párok gyermekvállalását.

A 16 civil szervezet ajánlásával készült [Civilek a 2017-es költségvetésről](#) számításai szerint az **újonnan bevezetett családtámogatási ellátások a magasabb jövedelmű gyermekes családoknak kedveznek.** Az állam nem költ a mindenkit elérő

pénzbeli ellátások értékvesztésének megállítására, és kevesebbet szán a legalacsonyabb jövedelmű gyerekes családokra, mint 2016-ban.

Ferge Zsuzsa szociológus szerint 2008 óta megfigyelhető az alanyi jogú, univerzális ellátások visszaszorítása vagy befagyasztása. Ezek túlnyomó többsége, mint a családi pótlék összege 2008 óta nem emelkedett. 2010 óta **kormány a jövedelem alapú támogatásokat preferálja, középosztályt, felső középosztályt támogatja.** Ugyanakkor a **"sebezhető csoportok" szegénységi aránya nő**, a támogatások egy részét nem tudják igénybe venni. Az alapszintű ellátások a hátrányos helyzetű kistérségekben nem érhetőek el megfelelően. **Ezek a tendenciák az egyenlőtlenségek növekedését eredményezik** (Ferge, 2017).

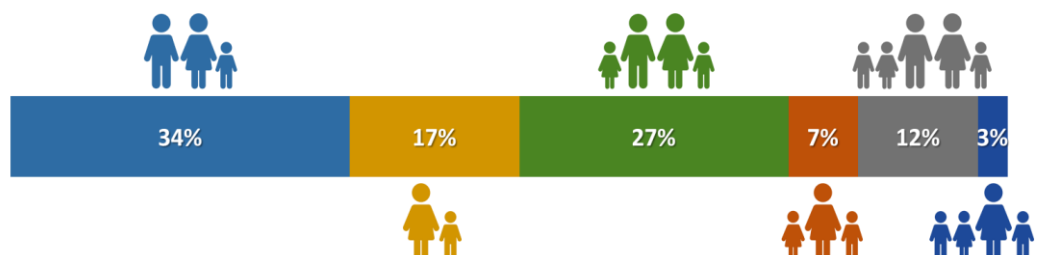
A Kopp Mária pszichológus által alapított [Népesedési Kerekasztal](#) alapító okirata szerint **a családok érdekeit a család és a hivatás összhangjának megteremtése és a gyermekesek anyagi terhei enyhítése szolgálja.** Hosszú távú [ajánlásukban](#) többek közt a hátrányos helyzetű térségekben élő családok felzárkóztatására szánt források megduplázását; a hátrányos helyzetű anyák foglalkoztatásának javítását; az apák részvételének ösztönzését és női foglalkoztatás támogatását ajánlják.

GYERMEKVÁLLALÁS ÉS DEMOGRÁFIA

A KSH 2016 decemberében, a [termékenységről kiadott tanulmánya](#) szerint a népességfogyás következtében az utóbbi 5 évben már **éves szinten 40 ezerrel kevesebb ember él Magyarországon.** 2010 óta az élve-születések száma évi 90 ezer fő körül mozog, míg a halálozás körülbelül évi 130 ezer fő.

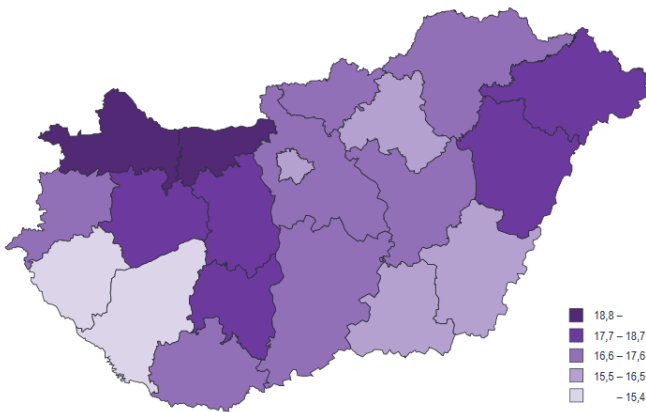
1. ábra:

Családi pótlékban részesülő családok megoszlása a gyermekszám és a család típusa szerint, 2015

Forrás: Infoszolg/Szociális statisztikai évkönyv 2015, KSH 2016a.

1. ábra: Ezer lakosra jutó születések száma megyénként

Forrás: Demográfiai Évkönyv 2015

A születések száma továbbra sem közelíti meg a 2008-as válság előtti szintet. A terhesség-megszakítások száma és a csecsemőhalandóság folyamatosan csökken. Az abortuszok számának csökkenése mögött a szülőképes korú nők számának csökkenése és a tudatosabb családtervezés áll. A teljes termékenységi arányszám – amely az egy szülőképes korú nőre jutó születések száma – 2016-ban 1,44 volt, az elmúlt húsz évben 1,2 és 1,4 közt mozgott (KSH). Hiába nő azonban a termékenységi arányszám, érdemi születésszám-emelkedés nem történt, mivel a szülőképes korú nők száma folyamatosan csökken (KSH 2016c).

A népesség korösszetételének változása következtében 1981 óta a 0-14 éves gyermekek létszáma 40 százalékkal, a fiatal felnőttté (15-39 évesek) 17 százalékkal csökkent. Csupán a középkorú lakosság száma változatlan, ugyanakkor az idősek száma több mint 30 százalékkal emelkedett. A népességre vonatkozó prognózisok szerint a 90 ezer körüli születésszám tartósan csak növekvő gyermekvállalási hajlandóság esetén tartható fenn, hosszú távon még így is a születések számának csökkenése valószínűsíthető (Kapitány-Spéder, 2015).

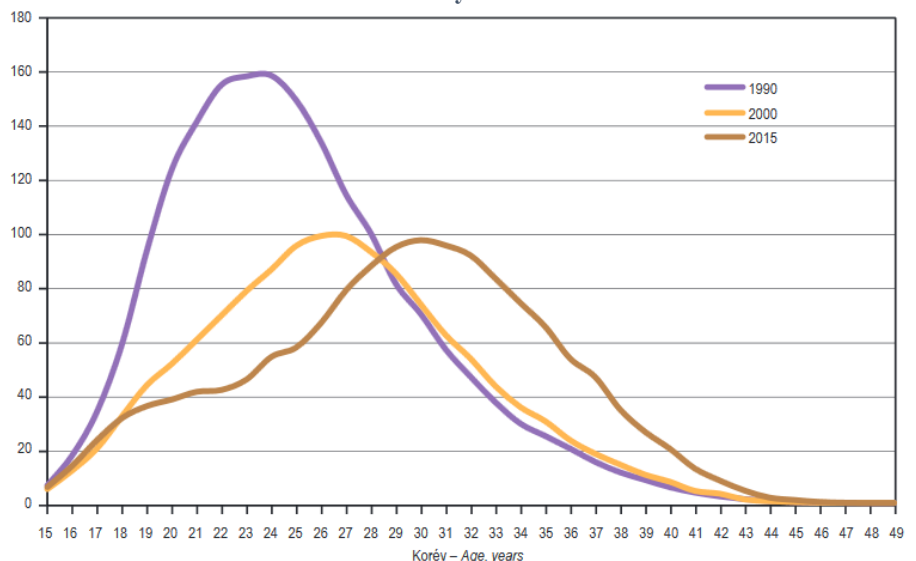
1990 óta a házasságkötések száma és népszerűsége radikálisan csökkent. A gyakorlatban a házasságkötés már nem feltétele a gyermekvállalásnak. 2015-ben a 20 év

alatti, gyermeket vállaló nők 90 százaléka, a 20–25 éves korcsoportban 75 százaléka, a 25–29 éves anyák 47 százaléka, 30 éves kor felett pedig 36 százaléka vállalt házasságon kívül gyermeket. 2012 óta az első gyermekek többsége házasságon kívül születik. 2015-ben az összes megszületett gyermek 48 százaléka született házasságon kívül. A válással megszűnő házasságok körülbelül 60 százalékában van kiskorú gyermek (KSH 2016c).

A gyerekvállalás életúton belüli kitolódásának tempója az elmúlt években lelassult. A nők átlagéletkora első gyermekük születésekor 2013-ban 28,3 év volt, azóta közel változatlan. A termékenység stagnálása már nem a halasztásnak, hanem a gyermekvállalási hajlandóság csökkenésének eredménye. A későbbre tervezett gyermekek többsége nem születik meg. A végleges gyermektelenség és az egygyerekesek arányának növekedése prognosztizálható (Kapitány-Spéder 2015). Összes gyermekük születésekor a nők átlagosan 30, a férfiak 34 évesek voltak 2015-ben (KSH 2016c).

A születések száma a szülőképes korú nők számától és azok gyermekvállalási hajlandóságától függ. A szülőképes korú nők száma folyamatosan csökken, az ezredforduló óta 9 százalékot. A 30 éves és annál idősebb nők termékenysége nőtt, az 30 évnél fiatalabbaké visszaesett (KSH 2016c).

3. ábra: Élveszületések száma ezer adott korú nő arányában

Forrás: Demográfiai Évkönyv 2015

A gyermekvállalás és az iskolai végzettség közt összefüggés van, a **magasabb végzettségű nők általában kevesebb gyermeket vállalnak**. Magyarországon az utóbbi években ebben elmozdulás történt. A **Népszámlálás adatai szerint 2011-ben az érettségizettek és a diplomások közti termékenységi arányszám már majdnem megegyezett**. Az általános iskolát végzetek és szakmunkás végzettségűek közt a gyermekvállalási kedv azonban jelentősen magasabb, mint a diplomások közt ([Kapitány-Spéder, 2015](#)). Egyedül a diplomás anyák termékenysége nő, egyre kevesebb iskolázatlan nő hoz világra gyermeket. A diplomás nők közel 14 évvel később vállalnak gyermeket ([KSH 2016c](#)).

2015-ben a családok 51 százalékában egy, 34 százalékában két gyermek élt, és csupán a családok 15 százaléka nagycsaládos. A családok 27 százalékában a szülő egyedülállóként neveli gyermekét (KSH 2016a).

A **kivándorlás mértéke** 2009-től mutat jelentősebb növekedést, amely a **gyermekvállalási**

korban élő fiatalokat érinti elsősorban. Az Egyesült Királyságban 2011-ben készült felmérés szerint az ott élő, magyar anyák közt a termékenységi arányszám 1,63, míg a Magyarországon mért mutató 1,24 volt. A bevándorlás nem kompenzálja a kieső gyermekek számát ([Kapitány-Spéder, 2015](#)). A Fővárosi Kormányhivatal közérdekű adatigénylés alapján kiadott adatai szerint **a magyar gyermekek 15 százaléka, átlagosan havi ezer gyermek külföldön születik** (MTI [2017. március 26.](#); [2017. december 30.](#)).

Az **Ifjúságkutatás 2016. gyorsjelentése** megállapította, hogy a **15–29 éves magyarországi fiatalok közt nő az egyedül élők, illetve az életjárási kapcsolatban élők aránya, valamint csökken a házasságot kötő fiatalok száma**. A válaszadók átlagosan 1,7 gyermeket terveznek és 28 éves korukra tervezik első gyermekük megszületését.

Források:

- Ferge Zuzsa (szerk.): Magyar társadalom- és szociálpolitika 1990-2015 Budapest 2017
- Magyar ifjúságkutatás 2016 (gyorsjelentés) [Új Nemzedék Központ 2016](#)
- R. Fedor Anita: Családalapítás és gyermekvállalás a fiatalok körében [Acta Medicina et Sociologica 2016](#)
- Szociális Statisztikai Évkönyv KSH 2016a
- Demográfiai Évkönyv 2015 KSH 2016b
- A termékenységi folyamatok hazai jellemzői, 1970–2015 [KSH 2016c](#)
- Monostori Judit - Öri Péter - Spéder Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2015 [KSH NKI 2015](#)
- Ferge Zsuzsa-Darvas Ágnes (szerk.): Civil jelentés a gyermekesélyekről 2012-2013 [GYERE 2014](#)
- Paksi Veronika – Király Gábor – Luksander Alexandra: A gyermekvállalás időzítésével kapcsolatos lakossági attitűdök egyes bizonytalansági tényezők tükrében [Szociológia Szemle 2014/3.](#)
- Földházi Erzsébet: A gyermekvállalási magatartás változása és összefüggései a párkapcsolatok átalakulásával Kapocs – [Buda Béla Emlékszám 2014](#)
- Makay Zsuzsanna: Párkapcsolati magatartás és családalapítás a fiatalok körében In: Magyar Ifjúság 2012 [Új nemzedék 2013](#)
- Tóth Olga: Új anyák és új apák. A gyermekvállalás motivációi [Demográfia 2012/2-3. szám](#)
- Ferge Zsuzsa: A gyermekes családok helyzetének változása Magyarországon a válság éveiben [Esély 2012/6.](#)
- Pongrácz Tiborné: Családtervezési döntések [Kapocs 2012/4.](#)
- Gyermekvállalás és gyermeknevelés [KSH 2011](#)
- [2015/55.](#) Infojegyzet: Családtámogatás

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486